

መም ተኪኤ፡ ስነ ጽሑፍ ቋንቋ ቢለን ንምምዕባል ጻዕሪ ዝገብር ዘሎ ምሁር

2 ሐምሌ 2022

ምንጩ፡BBC

<https://www.bbc.com/tigrinya/articles/c4np054493mo>

ኣብ ሃገረ ኖርወይ ንኣስታት 40 ዓመታት ዝነበረን ዝነበር ዘሎን፡ ብቋንቋ ብሌን ንቑልዑ ዝምህርን ስዋስዋዊ መሳርዕን ዛንታታት ጽውጽዋይን ዝሓቐፉ "ብሊና ድግም ሕያይቱዲ እንቀርቀራዲን፡ ብሊና ክታበትዲ ግብራ ጋቡኹዲን" ዝኣርአስተን መጻሕፍቲ ዝጻሓፈ ኤርትራዊ መምህር ተኪኤ ዓልበኪት መን እዩ?

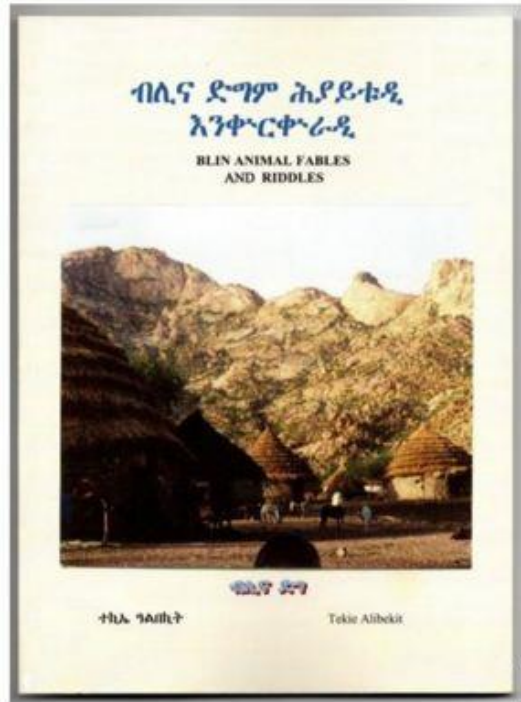
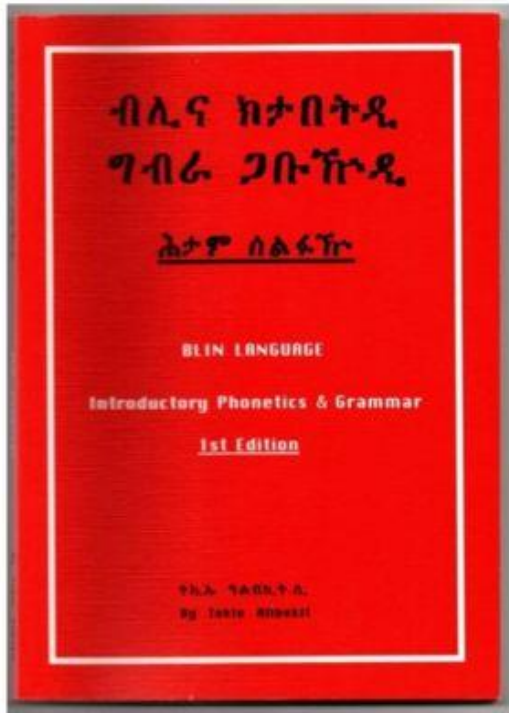
ዕላል ምስ መምህር ተኪኤ ...

ቋንቋ ቢለን ሓደ ካብተን ትሸግተ ቋንቋታት ኤርትራ እዩ። ኣብዚ ዝሓለፈ 30 ዓመታት ብፍላይ ድሕሪ ናጻነት ኤርትራ፡ ኣብ ድያስፖራ ዝቐመጡ ተወለድቲ ቢለን፡ ቋንቋኡም ንምምዕባል ብውልቀሰብ ደረጃ ይኹን ብእኩብ፡ መጻሕፍቲ ብምጽሓፍ፡ ናይ ሓበረታ መርበባት ኮነ ብቋንቋ ቢለን ዝመሓላለፍ ናይ ራድዮ መደባት ብምድላው ቋንቋኡምን ባህሎምን ክዕቅቡ ይጽዕሩ።

መምህርቲ ተኪኤ'ውን ስነ ጽሑፍ ቋንቋ ቢለን ንምዕባል እጃሙ ዝገብረን ዘሎን ምሁር እዩ። ምስ ካልኣት ኣብ ስካንዲኔቭያ ዝርከቡ ብጾቱ ኹይኑ ኣብ ዘቐም፡ ዓቢ ናይ ቢለን ውብሳይት (www.daberi.org)፡ ታሪኽን ባህልን ልምድን ናብራን ቋንቋን መንነትን ቢለን - ብደቂቕ ሰፊሩ ይርከብ። መምህር ተኪኤ ብ1949 ዓ.ም. ኣብ እንጨናቕ እትበሃል፡ ካብ ከረን ንምዕራብ ኣብ ንኡስ ወረዳ ሓጋዝ እትርከብ ቀሻሻ ተወሊዱ ዓበዩ።

መባእታዊ ትምህርቱ ብ1959 ኣብ ኣሸራ እትበሃል ዓዲ ኣብ ዝርከብ ቤት ትምህርቲ ጀሚሩ። ካልኣይ ደረጃ ከኣ ብ1965 ኣብ ከረን ብምኻድ ዘዚሙ። ብ1971 ከኣ ኣብ ከረን ብኣመሪካዊ ገባር ሰናይ፡ ሚስተር ሂዩ ዳውኒ ዝተመስረተት

ላልምባ እትበሃል ናይ ግሊ መባእታዊ ቤት ትምህርትን፡ መዕበያ ዘኸታማትን፡ ከም መምህርን፡ ሓለቃ ቤት ትምህርትን ኩይኑ ንሸውዓተ ዓመታት ኣገልጊሉ።

ጉዕዞ ስደት

መምህር ተኪኤ፡ ኣብ ኤርትራ ኣብ ዝነበረ ናይ ነጻነት ቃልሲ ምስ ተሓኔ ብምስጢር ተወዲቡ የገልግል ነይሩ። ኣብ ብ1977 ብስደት ንኖርወይ ምስ ኣተወ እውን ኣባል ማሕበር መንእሰይ ኩይኑ ክሳብ ናጻነት ቀጺሉ። ኣብ 1978 ኣብ ኣስሎ ኣብ ዩኑቨርሲቲ ትምህርቲ ጀመረ። ክሰርሕ ስለዝመረጸ ግን ክሳብ 2013 ንሰላሳን ኣርባዕተን ዓመታት ሰርሐ። ጥሮታ ምስ ኣተወ እውን እንተኾነ ብሰለስተ ቋንቋታት ኤርትራ ቢለን፡ ትግረን፡ ትግርኛን ከም ተርጓሚይ እናሰርሐ ብቋንቋ ቢለን መጻሕፍቲ ጽሒፉ። መምህር ተኪኤ ኣብ ቋንቋታት ብፍላይ ድማ ኣብ ቋንቋ ኣደ ዘለዎ ተገዳስነቱ ክለዓዓል ዝኸኣለ፣ ኣብ ሃገረ ኖርወይ ሓደ ናይ ወጻእተኛ መበቐል ዘለዎ ቐልዓ ቋንቋ ኣዲኡ ንክመሃር ዘተባብዕ መርሓ ስለዝነበረ፡ በዚ መሰረት'ውን ኣብ ከባቢ ኣስሎ ዘለዎ ዓድታት ኣብ ትርፌ ጊዚኡ ካብ 1984 ክሳብ 1986 ከም ናይ ትግርኛ መምህር ኩይኑ ንቐልዑ ፊደላት ትግርኛ ይምህር ነይሩ።

ብዛዕባ ቋንቋ ቢለን ኣትኩሩ ክሰርሕ ዝኸኣለ ግን፡ ቦቲ ኣብ ምርምር ኩሻዊ ቋንቋታት ኤርትራ ዓቢ ኣበርክቶ ዝገበረ፡ ለዮ ራይኒሽ (1832-1919) ዝተባህለ ኣስትርያዊ ልሳንተኛ (ተመራማሪ ቋንቋ) ብቋንቋ ቢለንን ጀርመንን ኣብ መንጎ 1882-1887 እተጻሕፈ ኣርባዕተ መጻሕፍቲ ምዃኑ ይሕብር። ናይ ባዕሉ ምርምር ንኸካይድ ድማ ምትብባዕ ከም ዝረኸበ ይጠቐስ።

መምህር ተኪኤ ብዛዕባ ቋንቋ ቢለን ብዝምልከት ልዕሊ'ቶም ዘካየዱም ምርምራት እተን ተሓቲመን ዝወጽኦ መጻሕፍቱ ሓንቲ "ብሊና ክታበትዲ ግብራጋቡኹዲ - ናይ ቋንቋ ቢለን ጽሕፈትን ሰውሰውን" እያ።

እታ ካልኣይቲ ድማ "ብሊና ድግም ሕያይቱዲ እንቀርቀራዲ - ናይ ቢለን ጽውጽዎያትን፡ ሕንቅልቅሊተይን" ዘርእስታ ንቈላው እትኸውን ኣገዳሲት መጽሓፍ ጽሒፉ። ከም ወልዴዕቲ ዓማር ዝኣመሰሉ ብጾቱ ከኣ ንሓዋሩ መዘከሪ ዝኾኖ ዓቢ ኣስተዋጽኦ ከምዝገበረ ይምስክርሉ።

- "ሕብረተሰብና ህርኩት'ዩ ግን ሕብረት ይጎድለና ኣሎ!" 20 ሕዳር 2019
- ምስጉን መምህር ሚኪኤል ጋብር መን እዩ? 25 ሚያዝያ 2022
- ኣቶ ኣለም መሓረና፡ ኣብ ዝለዓለ ጽፍሒ ንግዲ ዝበጸሑ ዕዉት በዓል ዋኒን 22 ጉንቦት 2022

ነገደ ብሄረ ቢለን

ብሄረ ብሌን ታውቀን ታርቀን ዝበሃሉ 12 ነገድን ካልኣት ዓሌታት ኮይኖም ኣብቲ ቀደም ዘመን ምድሪ ቦጎስ ወይ ሓልሓል-ቦጎስ ተባሂሉ ዝጽዋዕ ዝነበረ፤ ካብ ምብራቕ ንምዕራብ ካብ ዔላበርዕድ ክሳብ ዓደርደ፤ ካብ ሰሜን ንደቡብ ድማ ካብ ሓልሓል ክሳብ ኣሸራ ዝዝርጋሕ ኣብ ዝዓበዩ ክፋል ናይ ኣውራጃ ሰንሒት ዝቕመጡ፤ ብመንነቶምን ባህሎምን ቋንቋኦምን ዝሕበኑ ህዝቢ'ዮም።

እቶም ብቤት ታርቀ ዝፍለጡን፡ 12 ነገድን ካልኣትን ኣብ ከባቢ ከረን ዝርከብ ወረዳታት እዮም ዝነበሩ። ቤት ታውቀ ኸኣ ኣብ ከባቢ ሓልሓልን ምድሪ ጀንገረንን ይነበሩ። ቤት ታውቀ ተኸተልቲ ምስልምና ቤት ታርቀን ካልኣትን ሰዓብቲ ክልቲኡ ሃይማኖት ኮይኖም እቶም ዝበዝሑ

ክርስቲያን ሰዓብቲ ካቶሊክ እዮም። ገለ ውሑዳት ተዋህዶን ከኒሻን'ውን ይርከቡዎም'ዮም።

ሀዘቢ ቢለን መብዛሕትኦም ኣብ ገጠራት ዝቐመጡ ክኾኑ እንከለው፡ ገሊኦም ድማ ኣብ ማእከል ከተማ ከረን፣ ከም'ውን ኣብ ካልኣት ብሕጂ ዝምዕብላ ዘለዋ ናእሽቱ ከተማታት ከም ዔላበርዕድ፡ ሓጋዝ ወዘተ ዝቐመጡ እዮም።

ሀዘቢ ቢለን ቊጽሮም ክንድዚ'ዩ ኢልካ ምግማት ኣሸጋሪ'ዩ፣ ፍሉጥ ዘተኣማምን ቁጸራ-ሀዘቢ ስለ ዘይተኻየደ። ግናኹ ኣብ ገለ-ገለ ሰነዳት ዝሰፈሩ ኣሃዛት ኣለዉ፣ እዚ ኹኣ ሀዘቢ ቢለን ካብ 150,000 ክሳብ 200,000 ከም ዝግመቱ ኣብ ዳበሪ ዳት ኦርግ (daberi.org) ዝበሃል ናይ ቋንቋ ቢለን ናይ ሓበረታ መርብብ ሰፊሩ ይርከብ።

ምድሪ ቢለን ንሳሕልን ባርካን ከበሳን ዘራኽብ እስትራተጂካውን ማእከላይን ቦታ ብምጃኑ፡ ዝተፈላለዩ ነዚ ናይ ሕጂ ኤርትራ ቦታታት ክወሩ ዝመጹ ባዕዳውያን ገዛእቲ ኣብ ልዕሊ ሀዘቢ ቢለን ዘስካሕክሕ ግፍዕታት ከም ዝፈጸሙ ይዘንቶ። ንኣብነት ዉቤ ሃይለማርያም ካብ 1884 ክሳብ 1850 ንሸድሸተ ጊዜ ተመላሊሱ ንምድሪ ቦጎስ ከም ዝወረሮን፡ ብዙሓት ሰባት ከም እተቐተሉን፡ ጥሪት ከም እተዘምታን ይጥቀስ።

አተዓባብያ መም. ተኪኤ ዓልበኪት

መምህር ተኪኤ ካብ ሓረስቶት ስድራ ቤት ኣብ ገጠር ምስ ኣርባዕተ ኣሕዋትን ሓንቲ ሓብትን ተወሊዱ ዓብዩ። ኣብ ንእስነቱ ምድሪ ቢለን ብሕርሻን ጥሪትን ሃብታም ከምዝነበረ፡ ብፍላይ ኣብቲ እዋን'ቲ ኣብ መታሕት ገንዘብ ከምጽእ ዝኸእል ፍል ይዝራእ ስለ ዝነበረ፡ ብዙሓት ደቂ ቢለን ከም ዝሃብተሙ ይጠቅስ።

ኣብ ርእሲኡ'ውን ናይ'ቲ ሸው ኮነታት ክሊማ ደሓን ብምንባሩ ጎበታት ዱር ከምዝነበረ፡ ጎላዱልን ሩባታትን'ውን ዝብላዕ ፍረ ብዘለዎ ኣእዋም - ከም ጋባ፡ ሕምር፡ ዝኣመሰሉ - ማዕሪ ከም ዝነበረን፡ ናይ ገጠር ህይወት ዝበሃግ ምንባሩን ይዝክር። መንእሰያት ቢለን ጸወታ ዝፈትዉ ብምኳኖም ክረምቲ ሓሊፉ ምህርቲ ምስ ኣተወ፡ ካብ ቀውዒ ክሳብ ኣየት ንዘሎ እዋን ብሰሓቕን ጸወታን የሕልፍዎ ከምዝነበሩ'ውን ይገልጽ።

“እቲ መጓሰና ህይወትና'ዩ ነይሩ፣ ፍል ከኣ ንዘርእ ነርና። ገሊኡም ናብ ግራታውቶም ይወፍሩ፡ ገሊኡም ነናቶም ዋኒን ክገብሩ፡ ቆልዓ ናብ ቤት-ትምህርቲ ዝወፍረሉ፡ መንእሰይ ከኣ ብጓይላ ሂር ዝብለሉ፡ ድሓን ዘመን ድሓን ናብራ'ዩ ነይሩ ክብል እኸእል” ኢሉ ገለ መሳኸቲ ሕብረተሰብ ቢለን ይኸፍት።

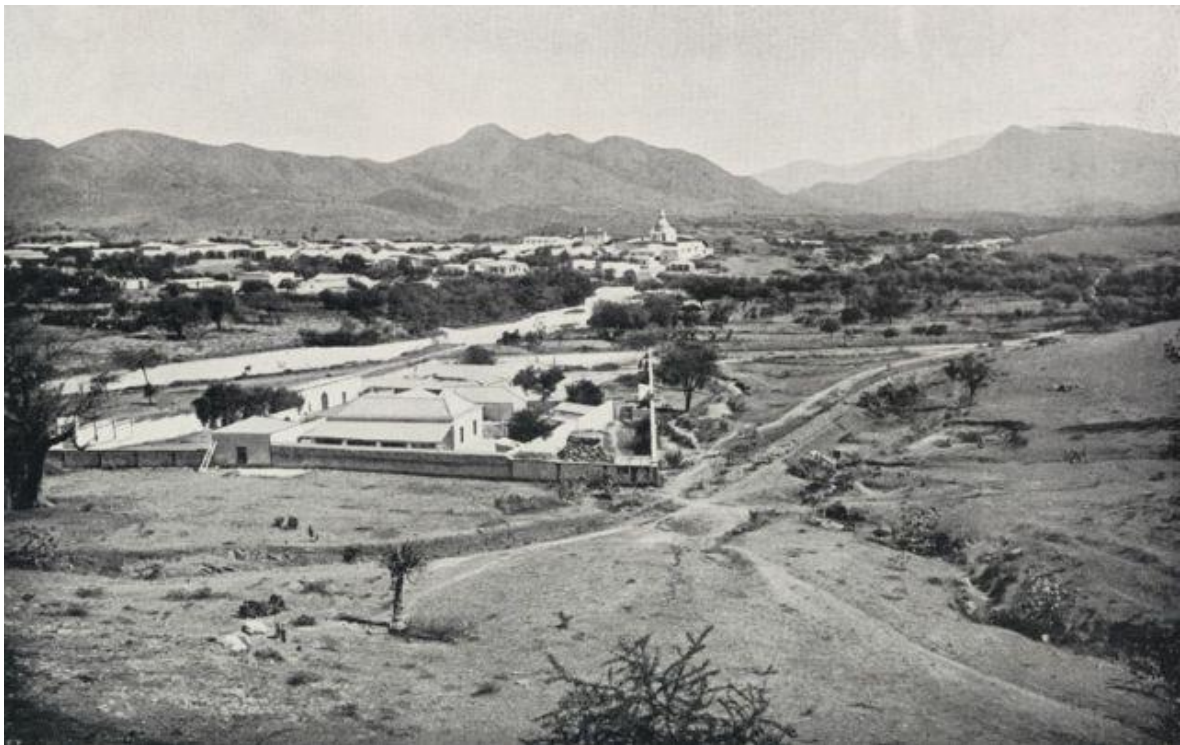
“እቲ ቅርጽን ኣሰራርዓን ገጠራትና ስሕው ዝበለ ኹይኑ ብናእሽቱ እንዳታት ቈይሙ ምስ ቀረባ ስድራቤት ኣብ ግራትና ገዛውቲ ሰሪሕና ብሓደ ንሰፍር ነበርና።

“ማይ ንክንወርድ፡ ብጊዜ ክረምቲ ካብቲ ዝውሕዝ ማይ ኣብ ጥቓ ግራትና ኣብ ራህያና ማይ ንእክብ ኔርና፣ ሓጋይ ክኸውን ከሎ ግን ካብ ግራትና ዳርጋ ኣርባዕተ ኪሎሜትር ዝርሕቀቱ፡ ‘ደብር-ማንሹ’ ዝበሃል ቦታ እንኹዕቶም ዔላታት ስለ ዝነበሩ፡ መዓልታዊ ንመላለስ ነበርና ... ከየዕዘምዘምና እንሰርሖ ስራሕ ነበረ” ኢሉ እናሰሓቕ የዘንቱ።

እቲ ዘባ ይምዕብል ከም ዝነበረ፡ ብቑዕ መጎዓዓዝያ ከም ዝነበረ - ካብ ኣስመራ ንዘባ ሰንሒት ባቡር ይኸን ለተሪና፡ ከምኡ'ውን ኣውቶቡሳት ክንቀሳቐሳ ይዝክር። ነቲ መጎዓዓዝያ ዘይኣትዎ ቦታ ኸኣ ብእግርም ይኸድዎ ነበሩ።

ብመዓልታዊ መናባብሮአም ክገልጽ ከሎ “እኹል ጸባ ነይሩና - ኣጣልን ኣሓን ስለ ዝነበራና። ኣውራ ኸኣ ቅጫና ይዝከረኒ - ናይ ብልቱግ ይኹን ናይ ማሸላ - ሓድሓደ ጊዜ ኸኣ ሃንዛ እናበላዕና ኢና ዓቢና፣ ዋእ፡ ብዓቢኡ ኸኣ ንገዓትና ዘርክብ ኣይነበረን። ቀስ ኢሉ’ውን ጣይታ እናተለምደ ክኸይድ ይዝከረኒ” ይብል መም ተኪኤ።

“እንተኹነ ግን፡ እቲ ሸው ዝተኸሰተ ምንቅስቓስ ናጽነት እናሓየለ ይኸይድ ስለ ዝነበረ፡ ካብ ባርካ ናባና ገጾም ዝንቀሳቐሱ ተጋደልቲ ነይሮም’ዮም፣ ምስኡ ኸኣ ምንቅስቓስ ወትሃደራት ኢትዮጵያ ክብ ክብል ይዝከረኒ” ኢሉ ሃዲኡ ነቲ ወትሃደራት ኢትዮጵያ ዘካይድዎ ዝነበሩ ጨካን ዘመተታት ይጽብጽብ።

መግለጺ ስእሊ,
ከረን ኣብ 1921

ኣብ ትምህርቲ ...

ቅድሚ ፈዴራሽን ኣብ ኣውራጃ ሰንሒት ኣብ ዓድታት ሓሊብመንተል፡ ብሪከንትያ፡ ኣሸራ ሰለስተ ናይ ገጠር ኣብያተ-ትምህርቲ ነይረን።

ተዛማዲ ሰላም አብ ዝኾነሉ ድሕሪ ካልኣይ ወግእ ዓለም ስለ ዝተወለደን ንክመሃር ዕድል ስለዝረኸበን ሕጉስ ምንባሩ ይገልጽ።

“እቲ ቤት ትምህርቲ ርሑቕ እኳ እንተነበረ ኩላህና ደቂቲ ጎደቦ ተኣኻኺብና ማዕረ ስላ/ሰብዓ ቁልዑ ኩንና ንኣሸራ ክንወፍር ካብ ሓሳብይ ተፈልዮኒ ኣይፈልጥን። ክልተ ንኣሸቱ ሳንጣታት - ሓደ ንጥራዛውትና እቲ ሓደ ኸኣ ንምሳሕና ዝኸውን ቅጫ ተኸጋልኩልና - እናተጻወትና ንነዊሕ መንገዲ ብእግርና ክንምርሽ እቲ ርሕቀት ኣይፍለጠናን ነበረ ... ምስ ተፈደስና ኸኣ ንዓድና ክንምለስ ብዙሕ ድኻም'ዩ ነይሩ... ብሓቂ ጥዑም ጊዜ ኢና ኣሕሊፍና” እናበለ ብምድንፋቕ ይዘክሮ።

ናይ ቋንቋ ሽግር ግን ነይሩዎም ። ሽዑ እዩ ትግርኛ ኸኣ ኣምሓርኛ ከምኡ እውን እንግሊዝ ተማሂሩ። ኣብ መባእታ ብትግርኛዩ ዝመሃር ነይሩ። ክጽግሞም እንከሎ መምህርም ቋንቋ ቢለን ሕውስ እናበለ የረድኦም። ሓሙሻይ/ሻድሻይ ክፍሊ ምስ በጽሑ ግን ነታ ትግርኛ ደርጎስጎስ እናበሉ ፈሊጦማ። ስዋስው እውን ተማሂሮም።

“መባእታ ትምህርቲይ ወዲኣ ናብ ከረን ዝገዓዝኩሉ እዋን - ኣብ መፋርቕ ስላታትን ክኒኡን ማለት'ዩ - ሰብ ካብ መነባበርኡ ክፈናቕል፡ ዓድታት ክነድድ፡ ኣብ ምድረ-መታሕት ጭካኔ ዝገነነሉ እዋን ስለ ዝነበረ ሕማቕ ተዘክሮታት ኣሎኒ” ኢሉ ነቲ ዝሰዓበ ዘመን ይገልጽ።

“ይኹን'ምበር እቶም ካብ ገጠር ንከረን ትምህርትና ንኸንቅጽል ዕድል ዝረኸብና፡ ተኣኪብና፡ ንእሸቶ ገዛ ተኻሪና፡ መግብና ባዕላትና እናኸሸንና ንመሃር ነርና፡ ንመግብና ዝኸውን እኽሊ፡ ንሓዊ ዝኸኸነና ዕንጽይቲ ተሸኪምና፡ ካልእ ቀንጠመንጢ ሒዝና ካብ ዓዲ ንከረን ንወርድ ነርና ... ቀሊል ናብራ ኣይነበረን ” ይብል ሓው ተኪኤ።

ትምህርቲ ቋንቋ ቢለን

ኣብ ዝሓለፈ ሰላሳ ዓመታት (ካብ ድሕሪ ናጽነት ጀሚሩ) ደቂ ቢለን ባዕላቶም ብተገዳስነት ንባህሎም ንኸዕቅቡ ዘይሕለል ቃልሲ የካይዱ ከምዘለው ይጠቅስ።

“አነ ኣብ ቋንቋ-አደ ኣብ ምምዕባል ዝኣምን ሰብ’የ። ቁላው ቢለን ክሳብ ሻድሻይ ክፍሊ ብቋንቋ-አደ ይመሃሩ ኣለዉ፤ ካብ ሻድሻይ ክፍሊንላዕሊ ግን እቲ ሓፈሻዊ ትምህርቲ ብእንግሊዘኛ’ዩ ዝቐርብ” ድሕሪ ምባል ሓደ ጸገም ይጥቀሑም።

እቲ ቅሬታኡ ዘስፈረሉ ዛዕባ ቋንቋ ቢለን ንተመሃሮ ብፊደል-ላቲን ብምቕራቡ’ዩ። “ርግጽ’ዩ፡ ኣብ ኤርትራ ዕላዊ ቋንቋ ስለ ዘየለ፡ እቲ ሕቶ ኣካታዒ’ዩ። ኣብ ግብሪ፡ ኣብ ኩሉ መዳያት ናብራ ትግርኛ ብመጠኑ ኸኣ ዓረብኛ’ዮም ዝዝውተሩ። ዕላዊ ቋንቋ ትግርኛን ዓረብኛን ክኸቡኑ ይግባእ ኢሎም ዝጉሰጉሱ ሰባት’ውን ኣለዉ፤ ብጊዜ እንግሊዝ ከምኡ ስለ ዝነበረ። መንግስቲ ግን ንድሌት ህዝቢ ብግቡእ ከይተወከሰ ፊደል-ላቲን ኣተግበረ። በዚ ምክንያት እዚ’ውን ናይ ሎሚ መንእሰያት ቢለን ብፊደላት ግእዝ ዝተጻሕፈ ጽሑፍ ከንብቡ ኣይክእሉን” ኢሉ ተቓውሞኡ ይገልጽ።

ንኣንብብቲ ንምብራህ፡ ሓው ተኪኤ ንቋንቋ ቢለን ብፊደል ግዕዝ ክጻሓፍ ኣለዎ ኢሉ ስለ ዝኣምን ብዙሕ ጐስጓስ ዘካየደን ተጊሁ ዝሰርሐን ተመራማሪ’ዩ። እኳድኣ ገለገለ ፊደላት ግዕዝ ዝመሰረቶም ገይሩ ንቋንቋ ብለን ንምጽሓፍ ተወሰኸቲ 12 ፊደላት ንልሳን ብሊን ዝውክሉ ብሓገዝ ተመራማሪ ኣመሪካዊ ዳንኤል ያዕቆብ ዝበሃል እቲ ፍደላት ካብ ናይ ቀደም መጻሕፍቲ ተዋጺኡ ብኮምፕዩተር ከምዝቐረጽን፡ ምስ ብጻዩ ዶክተር ክፍለማርያም ሓምደ ኮይኑ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ስታንዳርድ ከምዝምዝገብን ብምግባር ቋንቋ ቢለን ብኮምፕዩተር ብፊደላት ግእዝ ብቀሊሉ ከም ዝጻሓፍ ንምግባር ዝሓገዝ ተመራማሪ’ዩ።

መግለጺ ናፍቆቱ ...

መግለጺ ስእሊ,
ተኪኤ ዝዓበየሉ ከባቢ

“ተዘክሮታተይ ሓያል’ዮ፣ ዘንትእለት ብደቂ ቢለን፣ ብናብራ ቢለን፣ ብጥዑማት ስድራይ፣ መታዓብይተይ፣ አዝማደይ፣ ዝተወለድኩላ ቀኸት፣ ቃና ባህለይ፣ ጣዕሚ ደወል ቋንቋይ ኩሉ ጊዜ ምሳይ’ዮ። ዋላ’ኳ ንነዊሕ ዘመን አብ ኖርዋይ እንተነበርኩ፣ እቲ ዝበዝሐ ጊዜይ ምስ ተዘክሮታትይ’የ ዘሕልፎ” ይብል ሓው ተኪኤ።

“መጻሕፍት፣ አባይትና፣ ጸባናን ብራሕናን፣ ቅጫና ኸነ ገዓትና፣ እቲ ጐይኻ ዘይውዳእ ሜዳን መሮርን ዓድና፣ እምባታትን ስንጭርን ጐደቦና ... ኩሉ ኮታ፣ አብ መዛግብ ተዘክሮታተይ ተወቂጦም’ዮም ተሪፎም” እናበለ ንጽባቕ ዓዶም እንጨናቕ ይገልጽ።

“አብ ገዛና ብብሌን ንዛረብ፣ እቶም ዓብይትና 2-3 ቋንቋታት’ዮም ዝመልኩ፣ ምስ’ቶም ዝዳበዉና ብትግረ፣ አርሒቕም እንተኸዱ ኸአ ትግርኛ ዝጥቀምሉ እዋን ነይሩ። አሰላምና ከምኡ’ውን ገለ ካብ

ክርስቲያን ብመጠኑ አፍልጦ ቋንቋ ዓረብ ዘለዎም አለዉ ... ከምኡ እናበልና ብዝተሓወዱ ቋንቋታት ምስ ኩሉ ተሰማሚዕናን ተኸባቢርናን ብሰላም ንኩባር ብሄር ኢና” እናበለ ምስ ናፍቆቱ ተወሳኺ ሓበሬታ የቐርብ።

“ካባይ ኣብሊጾም ብዛዓባ ብሄረ-ቢለን ዝፈልጡ ብጾት’ኳ እንተ ሃለዉ፡ ኣነ በቲ ዓቕመይ በቲ ጉዕዞ ህይወተይ ኣቢለ ብዝከኣለኒ መጠን ሓደ ስእሊ ቢሄረ-ቢለን ኣቐሪብ ክኸውን ተስፋ እገብር” ኢሉ ኣብ መደምደምታ ዛንታኡ በጽሐ።

“ብሓፈሽኡ፡ ኣተዓባብያይ ከምዚ ዝገለጽኩዎ ኹይኑ፡ እቲ ካብ ሓሳብይ ዘይፍለን ዝወረሰኩዎ መንነትን ኣብ ህይወተይ ሰለይ ኣቢሉኒ’ዩ ክብል እኽእል። እቲ ምዕሩግ ባህልናን ጸላዊ ባህሪ ኣለዎ፣ ቢለናይ ብምኃንይ መንነተይ እናጸንበልኩ ዝኩባር ሰብ’ዩ ክብል እኽእል” ኢሉ ክፋነወና መረጸ።